

A szövegiség és az értelmezés rejtett tartományai

Zsávolya Zoltán *Textualität und Deutung. Schriften zur Philosophie und Literatur* című tanulmánykötetéről

Zsávolya Zoltán *Textualität und Deutung* [Szövegiség és értelmezés] című, német nyelven megjelent tanulmánykötete az irodalom és a filozófia határterületein egyensúlyozva szokatlan értelmezői nyitottságról és kivételesen nagy teoretikus és filológiai felkészültségről tesz tanúbizonyságot. Bár a könyv tanulmányaiban a szerző alapvető érdeklődése a germanisztika területe felé fordul, a látszólag különálló irányokban vizsgálódó tanulmányok teoretikusan egységes egészzé állnak össze, perspektívájuk pedig jóval túlmutat a pusztán germanisztikai kérdezőhorizonton. A mindösszesen hat tanulmány közül öt valóban elsősorban a német(ajkú) irodalomra fókuszál, hiszen témáik között megtalálható Gabriele von Baumberg költészete, Jura Soyfer drámaírói életműve, vagy éppenséggel a XVIII–XIX. század fordulójának lírája és Niklas Lenau költői munkássága, s az értelmezői figyelem középpontjába kerül Batsányi János is, aki Gabriele von Baumberg házas- és alkotótársaként a német-osztrák-magyar irodalomtörténeti kapcsolatok letéteményese. A német-magyar irodalmi és kulturális kapcsolódási pontokat ragadja meg a Jura Soyfer magyarországi kapcsolatait elemző tanulmány, valamint a (nemzetközi) Lukács-kutatás aktuális kérdéseit feszegető írás is ebbe az irányba mozdul el.

A *Die Lyrik der Jahrhundertwende vom 18. zum 19. Jahrhundert: als Vorstufe zu Lenaus Schaffen* [A XVIII. és XIX. század fordulójának lírája, mint Lenau munkásságának előképe] című, a szerző egészen fiatal korában, 1995-ben keletkezett tanulmány először is körüljárja a XVIII. és XIX. század fordulójának németajkú költészetének történeti-poétikai jellegzetességeit, majd nagyon óvatos közelítéssel kimutatja, hogy e korszak lírája miként hatott Niklas Lenau, a valamivel később alkotó romantikus osztrák lírikus költői életművére. A *Die Wiener Sappho* [A bécsi Szapphó] című tanulmány eredetileg Zsávolya Zoltán német nyelven írott és megvédett, később monográfia formájában is megjelent, Gabriele von Baumbergről szóló doktori értekezésének egyik terjedelmesebb fejezete, mely a XVIII és XIX. század fordulójának táján élő és alkotó osztrák költőnő, nem mellékesen a prominens

magyar szerző, Batsányi János felesége lírai életművének olvasási lehetőségeibe vezeti be a mindenkori olvasót, alaposan ismertetve és feltárva a Baumberg-filológia eddigi főbb eredményeit is.

A „Höchster Geist” und „schönste Seele”: Das Dichterehepaar Baumberg–Batsányi und die Formen des Bonapartismus in der Habsburger Monarchie [„Legnagyobb szellem” és „legszebb lélek”: A Baumberg–Batsányi költőházaspár és a bonapartizmus megjelenési formái a Habsburg Monarchiában] című tanulmány ugyancsak a szerző Gabriele von Baumbergről írott PhD-értekezésének vezérfonalát viszi tovább, és kellően kritikus és körültekintő módon szemlélve mutatja be a liberális-szabadjóműves-bonapartista Batsányi János és felesége, az ugyancsak jeles osztrák költőnő és szabadságharcos eszmeiségét, kitekintve a korabeli Habsburg Monarchia felvilágosult abszolutista történelmi-társadalmi-eszmetörténeti kontextusára is, mellyel szemben e szinte a végletekig szabadságpárti két alkotó végig következetesen meghatározta magát.

Az Aktuelle Fragen der (internationalen) Lukács-Forschung. Stichwörter zu einigen Aspekten [A (nemzetközi) Lukács-kutatás aktuális kérdései. Kulcsszavak néhány aspektushoz] címet viselő tanulmány madártávlatból közelíti meg a Lukács György életművére vonatkozó – magyar és nemzetközi szintű – kutatás kulcskérdéseit, s bár alapvetően megmarad az általánosságok és a kutatás folyamatban lévő irányai ismertetésének szintjén, invenciózus módon bizonyos lehetséges új irányok kijelölésére is vállalkozik, irodalom és filozófia határterületein egyensúlyozva, a kettő egymástól való elválaszthatatlanságára támaszkodva. A *Der „Realismus” im dramatischen Werk von Jura Soyfer* [„Realizmus” Jura Soyfer drámaírói munkáiban] című rövid, lényegre törő irodalomtörténeti esettanulmány a realizmus stílusjegyeit kutatja az orosz születésű osztrák politikai újságíró és kabarészerző, Jura Soyfer ránk maradt kisszámú drámájában, meglepően invenciózus eredményekre jutva e mára szinte elfeledett, meglehetősen fiatalon elhunyt, ugyanakkor történeti távlatban mégis prominensnek bizonyuló alkotó életművével kapcsolatban.

A Der Dramatiker Jura Soyfer und Ungarn [A drámaíró Jura Soyfer és Magyarország] címet viselő tanulmány ugyancsak az orosz-osztrák író-újságíró életművét teszi vizsgálódása tárgyává, mégpedig elsősorban Soyfer munkásságának magyarországi kapcsolódási pontjait kutatva, emellett az egyébiránt nem túl kiterjedt, de mégiscsak létező magyarországi Jura Soyfer-recepció fontosabb állomásait részletezi, illetve megkísérli kijelölni a recepció esetleges további irányait, lehetőségeit is.

A tanulmánykötet hat írásáról elmondható, hogy irodalom, kultúrtörténet, társadalomtörténet és filozófia nem válik bennük szigorúan külön – a vizsgált szerzőket és

(élet)műveket a szövegek mindig a lehető legtágabb kontextusban kísérlik meg elhelyezni, sohasem csak az életrajzi tényekre és / vagy csak az adott szerző által létrehozott textusokra koncentrálnak, hanem mindig biográfia és filológia valamiféle kiegyensúlyozott elegyére törekszenek, folyamatosan az értelmezés játéktérében tartva az adott történelmi korszak filozófiai-eszmetörténeti háttérét is.

A kötet nyelvezetéről is szólva pár mondatot, hangsúlyoznunk kell, hogy Zsávolya Zoltán, a kortárs magyar irodalom egyik aktív és prominens kritikusának értelmezői stílusát illetően e teoretikus szaktanulmánykötet nyelvisége – német nyelven – kissé atipikusnak hat. Ha csak a szerző korábbi, *A fanyalgás művészete* és *Poliptichon – Fantomképek a kortárs magyar irodalomról* című magyar nyelven közölt tanulmányköteteit nézzük, s eltekintünk első szakkönyvétől, a Gabriele von Baumbergről írott, ugyancsak német nyelven publikált filológiai-életrajzi monográfiától, szembetűnhet, hogy a *Textualität und Deutung* hat tanulmányára korántsem jellemző az a könnyed, olykor a prózaírói énjét fékezni nem tudó szerzőre oly jellemző, szellemeskedő-esszéisztikus, helyenként stílusbravúroktól és egyéni neologizmusoktól hemzsegő értelmezői beszédmód, mely Zsávolya magyar nyelven írott esszéiben, tanulmányaiban és kritikájában oly gyakran megjelenik. Itt – és ennek talán valamennyire a nyelvi deficit is az oka, hiszen a germanisztikából doktorált szerző dicséretes módon maga írta meg német nyelven a tanulmányszövegeket, a könyv létrehozásában fordító nem, csupán anyanyelvi lektor kapott szerepet – bizony egy sokkal komolyabb és szárazabb szaktudományos nyelvezettel dolgozó értelmezőt olvashatunk, akinek eszmefuttatásai koncepciózusak, jól követhetők és alaposan alátámasztottak. Talán túlzás volna a szerző magyar és német interpretátori nyelvezete közötti szakadékot valamiféle „értekezőnyelvi skizofréniának” titulálni, a két stílus(szélsőség?) közötti különbség azonban mindenképpen szembeötlő, és minden bizonnyal szándékolt. Ebből is látszik, hogy a szerző mind a magyar, mind pedig a német irodalomértelmezői nyelvezet(ek)ben otthonosan mozog, s ugyanolyan színvonalon képes az esszéisztikus-olvasmányos interpretációra, mint a komolyabb teoretikus-filológiai szakmunkára. A *Textualität und Deutung* ezen értelmezőnyelvi kettőségnek is igen markáns lenyomata, mely a *szövegiség* és az *értelmezés* rejtett tartományait nyitja meg a mindenkori – magyar, vagy éppenséggel német – olvasó előtt, egyúttal pedig a német(ajkú) és a magyar irodalom- és gondolkodástörténet jelentős kapcsolódási pontjait is feltárja. Mindezzel együtt pedig az irodalom- és filozófiatörténeti vizsgálódások önértékén túl mindenképpen egy termékeny szövegértelmezői pálya fontos állomásának tekinthető.

(Bécs, Phoebus Verlag, 2007, 175 oldal)